

Integracija informacijske i komunikacijske tehnologije u narodnim knjižnicama

---

Marinković, Nike

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:200185>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2023./2024.

Nike Marinović

**Integracija informacijske i komunikacijske tehnologije u
narodnim knjižnicama**

Diplomski rad

Mentor: dr.sc. Krešimir Pavlina

Zagreb, veljača, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Informacijska znanost	2
2.1. Razvoj informacijske znanosti	2
2.2. Odnos informacijskih i komunikacijskih znanosti	3
2.3. Informacijska znanost i knjižnična znanost	4
3. Narodne knjižnice	5
3.1. Djelatnost narodnih knjižnica	5
3.2. Uloga knjižnice u zajednici	6
3.3. Uloga knjižničara u podučavanju i usmjeravanju korisnika	7
3.4. Knjižničari: posrednici u procesu pronalaženja i korištenja informacija	8
4. Nove tehnologije u knjižnicama	10
4.1. Utjecaj tehnološkog napretka na poslovanje narodnih knjižnica	11
4.2. Tehnološka, informatička, medijska i web pismenost	13
4.3. Informacijska pismenost i informacijsko opismenjavanje u narodnim knjižnicama	14
4.4. Računalni katalog knjižnica OPAC.....	19
4.5. Pretraživanje građe online kataloga Knjižnica grada Zagreba.....	22
4.6. Web 2.0	23
4.6.1. Blog.....	24
4.6.2. Wiki.....	25
4.6.3. Trenutna razmjena poruka	25
4.6.4. RSS	25
4.6.5. Podcast	26
4.6.6. Društveno umrežavanje	26
4.6.7. Društveno označivanje.....	27

4.7.	Primjeri dobre prakse: nove tehnologije i Web 2.0 u Knjižnicama grada Zagreba ..	27
4.7.1.	Nove tehnologije u Knjižnicama grada Zagreba	27
4.7.2.	Web 2.0 u Knjižnicama grada Zagreba.....	32
5.	Zaključak.....	38
6.	Literatura.....	39
	Sažetak	41
	Summary	42

1. Uvod

Rad se sastoji od prikaza informacijske znanosti, njezine definicije te znanstvenog područja, veze informacijske znanosti s komunikacijskim znanostima te njezin značajan utjecaj na razvoj knjižničnih znanosti.

Razvojem informacijske tehnologije događa se veliki obrat u cijelome svijetu pa tako i indirektno i direktno na narodne knjižnice.

Narodne knjižnice, svjesne utjecaja koji su nove tehnologije imale (i dalje imaju), odgovarajući na potrebe svojih korisnika počinju s implementacijom istih. Knjižničari su ti koji vlastitim profesionalnim usavršavanjem pružaju podršku formalnim i neformalnim procesima učenja svojih korisnika. Na taj način narodne knjižnice ostaju vjerne svojoj djelatnosti i poslanju; zadovoljavajući potrebe korisnika bilo da se radi o obrazovnim, informacijskim ili onima vezanim za njihovo slobodno vrijeme

Rad će također poslužiti kao prikaz uloge narodnih knjižnica u vremenu neprestanog razvitka novih tehnologija te na koji način se iste odražavaju u svakodnevnom radu i pružanju usluga korisnicima u Knjižnicama grada Zagreba implementirajući nove tehnologije te primjenjujući usluge zasnovane na Webu 2.0.

2. Informacijska znanost

2.1. Razvoj informacijske znanosti

Informacijska znanost smatra se interdisciplinarnom iako se taj odnos s drugim disciplinama mijenja, usko je povezana i s informacijskom tehnologijom. Tehnološki imperativ, osim što je snažan, uvjetuje razvoj informacijske znanosti, ali i drugih područja te informacijskog društva u cjelini. Također, bitno je spomenuti njezinu aktivnu ulogu u razvoju informacijskog društva te ljudsku i društvenu dimenziju koja nadilazi tehnologiju. T. Saračević smatra kako spomenute značajke predstavljaju misao vodilju razvoja i postojanja informacijske znanosti (Saracevic, 2006).

Informacijska se znanost kao područje pojavljuje nakon Drugog svjetskog rata usporedno sa nizom novih disciplina kao što je računalna znanost. Tehnička revolucija sredinom 20. stoljeća nastala je kao posljedica znanstvenih i tehničkih napredaka početkom stoljeća. Spomenuta revolucija bila je obilježena fenomenom “informacijske eksplozije”-brzim i nejenjavajućim rastom znanstvenih i tehničkih publikacija i informacijskih zapisa svih vrsta koje je sintetizirao i pojasnio de Solla Pirce (1963).

Značajni poticaj za razvoj te nastanak informacijske znanosti moguće je pripisati članku priznatog znanstvenika s MIT-a te voditelja američkih znanstvenih istraživanja za vrijeme Drugog svjetskog rata Vannevera Busha iz 1945. godine.

Baveći se problemom eksplozije informacija (koji još uvijek postoji) rješenje je vidio u računalnoj i informacijskoj tehnologiji koja se tada pojavila te stroju nazvanom Memex koji je imao sposobnost “povezivanja misli” te udvostručavanje “mentalnih procesa umjetnim putem“. Iako Memex nikada nije izgrađen, problem eksplozije informacija danas je prisutniji nego ikada te se javlja i s različitim digitalnim formatima.

Informacijska se znanost u SAD-u razvijala i napredovala uz pomoć podrške vlade putem brojnih agencija koja je bila uspješna imajući ključnu ulogu u razvoju informacijske znanosti čak i informacijske online industrije utemeljene na pretraživanju informacija te je nastavila rasti nakon što je podrška oslabjela (Saracevic, 2006).

2.2. Odnos informacijskih i komunikacijskih znanosti

Pojavu i razvoj informacijskih znanosti potrebno je promatrati usporedno s razvojem niza srodnih znanosti koje se javljaju sredinom 1940-ih, a ono što im je zajedničko jest da se bave komunikacijskim problemima. Većina znanosti i disciplina koje su utjecale na stvaranje informacijskih znanosti (njezinih postavki, teorija, metodologije) karakteriziralo je bavljenje različitim aspektima komunikacije. Komunikacija im je bila zajedničko područje iako su se razlikovale bilo po predmetu, metodama ili ciljevima. Spomenute znanosti karakterizirala je “interdisciplinarnost” ili “transdisciplinarnost” te je bilo teško razlučiti gdje jedna počinje, a kada se pretače u neku drugu.

Hamon (1971.) i T. Saračević (1979.) ukazali su na činjenicu kako se informacijska znanost pojavila i razvila od znanosti koje izučavaju različite aspekte “komunikacijskih polja” (Tuđman, 2014).

Uz mnoštvo definicija informacijske znanosti, u novije vrijeme prevladava mišljenje kako se treba baviti proučavanjem općih zakona komunikacijskih procesa, onih formalnih i neformalnih. Dosadašnji interes bio je usmjeren na “znanstvene komunikacije” (proučavanje formalnih i neformalnih komunikacijskih procesa) komunikacijske procese posredovane razmjenom znanstvene literature među znanstvenicima te usmenih i pismenih komunikacijskih procesa.

Važna je uloga informacijsko-dokumentacijske djelatnosti u svakom komunikacijskom sistemu odnosno u organiziranoj razmjeni znanja baveći se prikupljanjem, pohranjivanjem, obradom, pretraživanjem, diseminacijom dokumenata i informacija.

Postojanjem teze da informacijska znanost treba proučavati različite tipove komunikacijskih procesa nije postignut konsenzus bi li se informacijska znanost trebala (ili ne) ograničiti samo na proučavanje pohranjenih informacija-raspoloživih fondova u različitim komunikacijskim sistemima (Tuđman, 2014.).

2.3. Informacijska znanost i knjižnična znanost

S obzirom na postojanje mnogo različitih tumačenja informacijske i knjižnične znanosti te diskusija o tim i srodnim pitanjima koja još traje važno je obratiti pozornost na stavove nekih stručnjaka objavljenih u novije vrijeme.

Američko knjižničarsko društvo (American Library Association – ALA) definira knjižničnu i informacijsku znanost na sljedeći način:

„...knjižnična znanost skup je spoznaja i saznanja o principima selekcije, nabave, organizacije i uporabe zabilježene informacije u skladu s informacijskim zahtjevima i potrebama određene zajednice korisnika dok je informacijska znanost znanstveno područje stvaranja, korištenja i upravljanja svim oblicima informacije.” (Saracevic, 2006., str. 19.).

Godine 2001. međunarodna norma ISO 5127 informacijsku znanost definirala je kao proučavanje funkcija, strukture, prijenosa informacija te upravljanja informacijskim sustavima te knjižničnu znanost kao granu informacijske znanosti koja se bavi organizacijom knjižničnih zbirki te upravljanjem i radom knjižnica.

Razumijevanju odnosa čovjeka i informacije pridonio je 80-ih godina 20. stoljeća T. Saračević sa svojim suradnicima naglašavajući kako će ključnu ulogu povećano razumijevanje ljudskog odnosa prema informacijama imati u uspješnosti budućih informacijskih sustava, razvoju informacijske znanosti i umjetne inteligencije. Također, W. Katz naglašava kako se nakon više od desetljeća nalazimo u vremenu otkrivanja zakonitosti informacijskog procesa i informacijske znanosti.

Knjižnična i informacijska znanost zajedno s dokumentacijom u današnje su vrijeme dio šire skupine informacijskih znanosti koje obuhvaćaju i arhivistiku, muzeologiju, leksikografiju te druge srodne discipline. Nastojanja postoje kako bi se više radilo na usporednim istraživanjima te pronalaženju zajedničkih teoretskih podloga različitih informacijskih djelatnosti (Saracevic, 2006).

3. Narodne knjižnice

Prije prikaza djelatnosti narodne knjižnice te koliko je važna njezina dvostruka uloga, ona u zajednici u kojoj se nalazi (njezina pozitivna uloga u istoj) te njezina uloga spram korisnika koji je posjećuju, bitno je dati definiciju narodne knjižnice.

IFLA i UNESCO Narodnu knjižnicu definiraju na sljedeći način:

„Narodna knjižnica je organizacija koju osniva, podržava i financira određena zajednica putem lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti ili putem nekog drugog oblika organizacije. Ona osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, jezik, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.” (IFLA, 2011, str.15).

3.1. Djelatnost narodnih knjižnica

Kako bi zadovoljile potrebe svojih korisnika, bilo da se radi o obrazovnim i informacijskim potrebama ili potrebama koje su vezane uz razonodu ili slobodno vrijeme, narodne knjižnice pružaju usluge te korisnicima osiguravaju građu na različitim medijima. Pritom imaju važnu ulogu u izgrađivanju demokratskog društva omogućujući pojedincu pristup raznolikom i širokom spektru znanja, ideja i mišljenja.

Razlog osnivanja većine narodnih knjižnica je njihova uloga posrednika kako bi omogućile pristup znanju u tiskanom ili drugim oblicima (multimediji, izvori na internetu). Također su podrška formalnom i neformalnom obrazovanju što je ujedno i razlog osnivanja većine narodnih knjižnica te glavna svrha njihove djelatnosti. Ljudska je potreba za cjeloživotnim obrazovanjem, bilo da je ono putem formalnih institucija (škole, fakulteti i sveučilišta) ili manje formalnim oblicima vezanim uz posao ili svakodnevni život. Narodna knjižnica ima važnu ulogu upravo u tom procesu - osigurati građu na odgovarajućim medijima kao podrška formalnim i neformalnim procesima učenja te pomoć pri djelotvornom korištenju ponuđenih izvora kako bi se ljudima omogućili odgovarajući uvjeti za učenje.

Pristup informacijama kao i njihovo djelotvorno korištenje neophodni su za uspješno obrazovanje. Iz tog razloga narodne knjižnice nastoje surađivati s drugim obrazovnim ustanovama u raznim edukacijskim programima osposobljavanja za korištenje različitih informacijskih izvora.

Knjižnice koje podupiru formalno obrazovanje nastoje dopunjavati svoju postojeću knjižničnu uslugu, aktivno podržavati kampanje opismenjavanja i informacijskog opismenjavanja čineći svoju građu i usluge lako dostupnima kako bi ljudi koji su se nedavno opismenili svoje vještine održavali i dalje razvijali (IFLA, 2011).

3.2. Uloga knjižnice u zajednici

Prema smjernicama, narodna knjižnica ima važnu ulogu kao javni prostor i mjesto okupljanja. Narodna knjižnica ponekad se naziva i “dnevnom sobom zajednice” što je posebno važno u zajednicama u kojima postoji malo drugih mjesta na kojima se ljudi susreću. Bilo da koriste knjižnicu za istraživanje, obrazovanje ili razonodu stupajući u neformalne veze s drugim članovima zajednice ljudi stječu pozitivna socijalna iskustva. Knjižnice trebaju biti građene i opremljene kako bi poticale društvene i kulturne aktivnosti koje podupiru interese zajednice (IFLA, 2011).

Potrebno je naglasiti značenje i ulogu koje narodne knjižnice imaju u društvu kao što su: poboljšanje kvalitete ljudskih života, u pronalaženju posla, poboljšanju zdravlja stanovništva pružajući odgovarajuće informacije i terapijom čitanjem također pomažu i u stjecanju digitalne pismenosti te su prisutna točka za različite lokalne službe.

Usvajanjem Lisabonske strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti 2000. godine ista je postala dio društvene politike u svim zemljama članicama Europske unije. Očekivano je da i knjižnice sudjeluju u borbi protiv socijalne isključivosti te tako ojačaju svoje lokalne zajednice promičući jednakost, raznolikost, identitet i društvo. Knjižnice posredovanjem informacija koje su bitne za pojedine skupine stanovništva u mogućnosti su za njih organizirati odgovarajuće programe. Velika je potreba knjižnica da se okrenu onima, koji nikada nisu bili korisnici, pružanjem novih usluga koje će upravo njima biti bitne.

Ipak, korisnici nisu samo potrošači usluga koje nude knjižničari već bi trebali moći odlučivati (kao članovi zajednice) što će knjižnica biti i kakve će usluge nuditi (Horvat, 2012).

Kako bi mogle doprijeti do nekorisnika potrebno je da knjižnice budu vidljive i popularne. Jedan od bitnih elemenata vidljivosti knjižnica je njezin prostor. To je razlog opremanja i izgradnje novih knjižničnih zgrada ne samo u Europi već i u Hrvatskoj. Prostor bi trebao biti namijenjen različitim aktivnostima - privlačan i funkcionalan. Isti bi trebao pružati svojim korisnicima mogućnosti tihog rada i čitanja, ali također i prostor za razgovor i sastanke članova zajednice i vikendima kada je većina članova zajednice slobodno (Horvat, 2012).

Knjižnice se ističu kao jedinstveni i vrijedni prostori, te se razlikuju od drugih kulturnih institucija upravo zbog svoje dostupnosti korisnicima te svime što im nude. Najčešće se njezini prostori nalaze unutar vlastitih četvrti ili lokalnih mjesta, smješteni u prosječnim zgradama koje nisu prepreka za ulazak. Korisnici imaju pristup njezinim prostorima tijekom cijelog dana, prilagođavajući korištenje svojim potrebama. Besplatnim upisima ili povoljnim članarinama, knjižnice potiču veću angažiranost lokalnog stanovništva. Posjetitelji slobodno kruže prostorom i individualno koriste resurse. Zahvaljujući novim tehnologijama, posjetitelji postaju aktivni sudionici u kulturnoj razmjeni, umjesto pasivnih promatrača u klasičnom konceptu kulturnih institucija. Širokim spektrom usluga prilagođenih svim dobima i interesima, knjižnice konstantno omogućuju svojim posjetiteljima sudjelovanje u kulturnim aktivnostima tijekom svakodnevnog života (Zlatar Violić, 2010).

3.3. Uloga knjižničara u podučavanju i usmjeravanju korisnika

Knjižnica i knjižničari nastoje podučavati svoje korisnike kako bi im pomogli ako imaju poteškoća u korištenju knjižničarskih usluga. Tako i sama knjižnica stvara uvjete za pružanje najbolje moguće usluge. Obrazovanje korisnika predstavlja važan element rada informacijske službe koju knjižničari pružaju. Povratnom informacijom od korisnika knjižnica djeluje instruktivno što je najvidljivije kada korisnici sami žele potražiti građu u slobodnom pristupu ili služiti se internetskim katalozima knjižnice.

Autori N. Flallbrant i I. Malley izobrazbu korisnika promatrali su kao kontinuirani proces kojeg čine dvije glavne sastavnice: usmjeravanje i poučavanje.

Usmjeravanjem se korisnicima nastoji predstaviti knjižnične službe te načini i mogućnosti kojima oni mogu koristiti usluge knjižnice dok se poučavanjem korisnici osposobljavaju za korištenje informacijskih izvora iz određene struke ili za svoje vlastite potrebe.

U samom procesu usmjeravanja komunikacijom korisnika i knjižničara važno je da korisnici dobiju dojam kako je knjižnično osoblje stručno, na visini svoje zadaće, voljno pomoći te da mogu potražiti pomoć bez ustručavanja (Sečić, 2006).

Kroz taj proces korisnici postaju svjesni, ne samo da knjižnica postoji, što sadrži te koje joj je radno vrijeme već postaju osposobljeni uočiti gdje se nalazi građa unutar knjižnice (knjige, priručnici kao i pojedine knjižnične službe), koristiti se knjižničnim katalogima, ispuniti najčešće korištene obrasce, bilo da su računalni ili na papiru te samostalno obaviti postupke potrebne za posudbu te koristiti se građom u knjižnici. Pritom im često pomažu putokazi te razni informacijski vodiči po zbirkama, predmetnom i stručnom rasporedu primijenjenom u knjižnici kao i drugi. Svi oni služe kao oblici upućivanja korisnika u knjižnični fond (Sečić, 2006).

3.4. Knjižničari: posrednici u procesu pronalaženja i korištenja informacija

Razvoj tehnologija uvelike je utjecao na knjižničarstvo kao i nastojanja uvođenja istih u poslovanje knjižnica. S obzirom na to da svaki pojedinac ima različiti stupanj informacijske i informatičke pismenosti kao posrednici između korisnika i informacija na knjižničarima je da prednjače u znanju o novim načinima pristupa informacijama.

Vještine knjižničara koje se smatraju tradicionalnima, kao što su prikupljanje, pretraživanje, vrednovanje informacija i dalje su potrebne, ipak primjenjuju se u novom okruženju i na nove medije (npr. organiziranje znanja na mrežnim stranicama te društvenim mrežama knjižnice).

U odnosu na nove tehnologije uloga knjižničara je dvojaka: njihov profesionalni razvoj te educiranje korisnika. S obzirom na razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije te stjecanjem novih znanja i vještina educirani knjižničari mogu podučiti korisnike i dati informaciju koja im je potrebna.

Uz prisutnost novih tehnologija uloga knjižnice i njezinog poslovanja ostaje ista, ali pod novim okolnostima. Knjižničari su ti koji i dalje imaju važnu ulogu informacijski i informatički opismenjivati svoje korisnike od najranije dobi kako bi u tinejdžerskoj dobi bili pismeni što zahtjeva angažman ne samo knjižničara već i njihovih roditelja kao i učitelja.

Nadalje, knjižnica je i dalje ta koja promovira čitanje i pismenost te nastoji obrazovati svoje korisnike kako pronalaziti i koristiti informacije.

Već spomenutim posredovanjem knjižničari kao informacijski stručnjaci u mogućnosti su pružiti korisnicima pristup izvorima informacija na različitim medijima, bilo da se radi o knjižnoj ili neknjižnoj građi koja se nalazi u knjižnici do različitih informacija na internetu kao i u bazama podataka. Upravo je razvoj novih tehnologija, medija, izvora podataka na kojima se mogu pronaći informacije presudan za proces već prije spomenutog cjeloživotnog učenja (Stropnik, 2013).

4. Nove tehnologije u knjižnicama

Nagli razvoj tehnologije u drugoj polovici 20. stoljeća, zajedno s promjenama u načinu života i obrazovanju, značajno je promijenio poslovanje knjižnica, iako su već odavno koristile tehnologiju za pružanje usluga korisnicima. Nove tehnologije potiču razvoj novih usluga, mijenjajući građu koju knjižnice čuvaju, te uz napredak novih informacijskih tehnologija omogućuju nov način stvaranja, korištenja i pronalaženja informacija.

Tijekom 1940-ih i 1950-ih godina za obradu i pretraživanje građe u knjižnicama koristili su se sustavi mikrokartica i bušenih kartica, a pojavom računala knjižnice ih uvode u svoje svakodnevno poslovanje. Prvi online sustavi se u knjižnicama počinju koristiti 1970-ih te online katalogi na internetu postaju dostupni 1980-ih.

Nakon pojave World Wide Weba 1991. godine i proširenja mogućnosti interneta, knjižnice su pridavale veliku važnost javnoj mreži kao izvoru informacija, nudeći je kao novu uslugu. U kasnim 1990-ima, s rastućom popularnošću i korištenjem interneta s radom započinje virtualna informacijska usluga *Ask a librarian* putem elektroničke pošte dok se u Hrvatskoj 2004. započinje s projektom pitajte knjižničara. Autor Gorman koristeći pojam *računalno doba* razlikuje dva razdoblja primjene računala u knjižnicama. U prvom razdoblju tehnologija služi automatizaciji knjižnice mijenjajući način njezinog poslovanja, umjesto kataloga na listićima, nova mogućnost je online pretraživanja te brža i jednostavnija posudba građe. Drugo razdoblje odnosi se na proces digitaliziranja dijela knjižničkog fonda kako bi se isti pohranio u računalni sustav.

Uz mogućnosti pristupa informacijama u današnje vrijeme knjižnice je moguće podijeliti na tradicionalne, digitalne i hibridne. Tradicionalne su one s tiskanim fondom uz automatizirano poslovanje i računalne kataloge, javno dostupnim online katalogom (Online Public Acces Catalog, OPAC) ili mrežno dostupnim katalogom (Web Public Acces Catalog, WwbPac) dostupni na internetu ili u knjižnici. Digitalne svoj fond i usluge pružaju u digitalnom obliku, dok hibridne imaju građu dostupna u tradicionalnom obliku te u elektroničkom formatu.

4.1. Utjecaj tehnološkog napretka na poslovanje narodnih knjižnica

S promjenama koje su nove tehnologije donijele promijenila se i tradicionalna uloga knjižnice. Razvojem novih tehnologija te njihovom primjenom osnovna funkcija knjižnica ona odabira, prikupljanja, organiziranja, pohrane te omogućavanja pristupa informacijama ostala je ista. Kasnih 1990-ih razvojem te brzim širenjem interneta tradicionalna uloga knjižnice kao mjesta gdje korisnici svih dobnih granica dolaze tražiti informacije i zadovoljiti svoje intelektualne, kulturne i društvene potrebe okreću se pružanju usluga preko interneta. Tako postajući fizičko, ali i virtualno središte za svoje korisnike i za korištenje nekih usluga nije nužno biti njezinim članom.

Prva virtualna knjižnična usluga *Ask Jeevs* (danas naziva *Ask.com*) započinje s radom 1996. godine u SAD-u. Nedugo nakon toga i druge zemlje svijeta uspostavljaju slične knjižnične usluge; *Ask Olivia*, *Ask for kids*, *Ask a Librarian*. U Hrvatskoj, 2004. pokrenuta je online informacijska usluga *Pitajte knjižničare* u čijem radu sudjeluje šezdesetak knjižnica iz cijele Hrvatske preporučujući literaturu te mrežne poveznice na traženu temu. Narodne knjižnice u SAD-u započele su i s pružanjem pomoći za pronalaženje literature za izradu domaćih zadaća, a 2001. godine *Tutor.com* uvodi online uslugu u kojoj stručnjaci, profesori, diplomanti, tutori, u stvarnom vremenu, anonimno usmjeravaju i educiraju mlade kako pronaći informacije.

Nove tehnologije promijenile su način komunikacije s korisnicima. Iako je do otkrića interneta i računala krajem 20. stoljeća uvriježen način komuniciranja s korisnicima bio putem telefona sada način komuniciranja korisnika i knjižničara postaje elektronička pošta. Razvojem mrežnih stranica korisnici su mogli pristupiti informacijama te koristiti online usluge s bilo kojeg mjesta u bilo koje vrijeme čime se korist pružanja virtualnih usluga udvostručuje. Usluge osim što su individualizirane za svakog pojedinog korisnika, trenutne su, bez čekanja ili kontaktiranja knjižnice pristupačnije su i za osobe s invaliditetom. Pružanjem online usluga dolazi i do automatizacije poslova. Korisnici mogu pretraživati katalog neovisno o radnom vremenu knjižnice i lokaciji knjižnice.

Prema Smjernicama za audiovizualnu multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama 1970-ih godina knjižnične zbirke uz tiskanu građu počinju uključivati i audiovizualnu građu (AV). Uloga knjižnice i knjižničara u osiguravanju građe u formatima koji najbolje odgovaraju potrebama svih članova zajednice.

CD-i, CD-ROM-ovi, online multimediji kao multimedijски dokumenti sadrže nekoliko različitih elektronički organiziranih AV medija predstavljajući evoluciju AV dokumenata.

Građa na različitim medijima u današnjem vremenu nužna je komponenta knjižnične usluge. Stoga se knjižnice kao informacijski navigatori između svojih korisnika i njihovog pristupanja novim medijima i građi koja je u tiskanom, audiovizualnom, elektroničkom, multimedijском obliku nalaze u hibridnoj situaciji.

Digitaliziranje tiskanih, slikovnih i zvučnih dokumenata te njihov prijenos iz analognog u digitalni format uobičajen je način kopiranja informacija na audiovizualnoj i multimedijскоj građi. Služeći se uslugama specijaliziranih ustanova za digitalizaciju narodne knjižnice kao i druge akademske zajednice pohranjuju svoju građu u repozitorije ili digitalne arhive uz besplatan pristup.

U okviru nacionalnog projekta “*Hrvatska kulturna baština*” javljaju se sustavnije inicijative u digitalizaciji kulturne baštine u narodnim knjižnicama 2006. godine. Nakon pionirskog projekta digitalizacije lokalnog tiska Knjižnice i čitaonice “Fran Galović” u Koprivnici 2007. godine dolazi do širenja inicijative za digitalizaciju i u drugim knjižnicama koje u suradnji s lokalnim muzejima i arhivima digitalizacijom otvaraju svoje specifične zavičajne fondove najširoj javnosti. Gradska knjižnica “Marko Marulić” Split pod nazivom Zavičajna zbirka Spalatina digitalizira knjige, periodiku, grafičke mape, razglednice, rukopise, fotografije i zvučne zapise. Knjižnice grada Zagreba, najveći sustav narodnih knjižnica u Hrvatskoj posjeduju najopsežniji repozitorij digitalizirane lokalne kulturne baštine pod nazivom Digitalizirana Zagrebačka baština te sadrži: grafički i kartografski materijal, knjige i knjige za djecu i mlade, bilješke, rukopise, serijske publikacije, sitni tisak te zvučne zapise.

Sudjeluju i u projektu Zavičajni i zaslužni Hrvati zajedno s Knjižnicom akademije znanosti i umjetnosti i Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu te na taj način surađujući sa različitim instancijama.

Živković ukazuje na kronologiju razvitka e-knjige kao medija. U prvom i drugom desetljeću 21. stoljeća e-knjige sve više dolaze u fokus narodnih knjižnica. Još 1960-ih godina u knjižnicama kada se govorilo o knjigama, prva asocijacija je bila na tiskanu, papirnatu knjigu. Sadržaji knjige prelaze na nove medije od strojno čitljivih vrpca (1975. godine), videovrpca, mikrofiševa i filmova (1977. godine), softvera (1985. godine), zvučnih knjiga na kazetama i CD-ROM-u (1986. godine) te elektroničke knjige (1994. godine).

E-knjiga najčešće se definira kao elektronička verzija tiskane knjige. Najčešće se radi o jednoj ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja dostupnih javnosti na mreži kao mrežna knjiga ili materijalnom obliku na CD- Romu-u, DVD-u ili drugim el. materijalnim medijima. Posudba e-knjiga predstavlja e-uslugu kojom nakladnici iznajmljuju knjižnici knjigu te je ona daje na posudbu korisnicima. Pravo korištenja stječu sklapanjem ugovora s autorom ili nositeljem prava za e-knjigu. Pošto e-knjiga nije u vlasništvu knjižnica njezino korištenje je vremenski ograničeno ipak, knjižničari na taj način razvijaju nove poslovne modele kako bi zadovoljili osnovne zadaće. E-knjigu je također moguće uključiti u uslugu tradicionalnih posudbenih knjižnica u kojim ju knjižnice kupuju na e-čitačima (Sabolović-Krajina,2020).

4.2. Tehnološka, informatička, medijska i web pismenost

Život u informacijskom društvu, tehnološki razvoj, ubrzani razvoj znanosti te okruženost različitim vrstama medija kao i izvorima informacija iznjedrili su nove vrste pismenosti neophodne za život u 21. stoljeću. Stoga osim knjižnične, informacijske i kritičke dolazi do pojave tehnološke, informatičke, medijske te web pismenosti.

Tehnološki pismenim smatra se pojedinac koji razumije kako tehnologija funkcionira, kako se njome služiti za učenje te stvaranjem novih i stečenih znanja ono pojedincu postaje osnovno znanje kao čitanje i pisanje. U korištenju tehnologije takvo znanje razvija nove vještine te se uz ovu vrstu pismenosti povezuju i druge vezane uz korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija (informatička, medijska, digitalna pismenost).

Informatička pismenost podrazumijeva sva znanja koja se odnose na znanja i vještine potrebne za razumijevanje informacijske i komunikacijske tehnologije te hardver, softver, lokalne mreže, internet kao i sve što čini informatičke i komunikacijske sustave. Osoba koja se dobro služi informatičkom tehnologijom posjeduje temeljno znanje o računalima, kako rade računala i mreže, poznaje mogućnosti i ograničenja tehnologije te može primijeniti informatičke tehnologije pri rješavanju problema i koristiti postojeće informatičke programe.

Medijska pismenost uključuje posjedovanje znanja i vještina nužnih za shvaćanje svih medija i formata u kojima se stvaraju, pohranjuju te prikazuju podatci, informacije i znanje (razni oblici tiska, mjesečnici, radijske i televizijske emisije, CD-ROM, DVD, mobilni telefoni, formati za fotografije PDF, JPEG ili grafika). Osoba koja je medijski pismena u mogućnosti je vrednovati i stvarati nove sadržaje te ih slati putem drugih medija.

Digitalna, internetska ili web pismenost predstavlja razumijevanje hiperteksta, multimedijalnih tekstova te oznaka (engl. tags). Poznavanje na koji način funkcionira Internet te posjedovanje vještina za korištenje digitalne građe.

Pojam IT tekst (engl. Information Technology Text) u sve je većoj uporabi od 1990. godine s naglaskom nužnosti njegova korištenja kao sastavnog dijela definicija svih vrsta pismenosti. Pod tim nazivom podrazumijeva se bilo koji zapis koji sadrži tekst, sliku, zvuk (zasebno ili njihovu kombinaciju) te da je stvoren ili se njime može koristiti putem informacijske tehnologije.

Stalne potrebe za stvaranjem novih vrsta pismenosti u 21. stoljeću posljedica su korištenja novih tehnologija te stvaranja informacija u novim formatima. Iz tog se razloga sve češće govori o multimodalnoj i transpismenosti. Autor Cordes definira multimodalnu pismenost kao kompleksni skup znanja i vještina koje pojedinac treba posjedovati kako bi uspješno koristio informacije pohranjene na različitim medijima, uključujući informacijsku, vizualnu, digitalnu, medijsku i druge vrste pismenosti.

Transpismenost naglašava bitnost interaktivnosti u kojoj su stvaratelji informacija ujedno i njezini korisnici. Mladi koji su odrasli u digitalnom okruženju predstavljaju najbolji primjer poznavanja vještina spomenute vrste pismenosti (Stropnik, 2013).

4.3. Informacijska pismenost i informacijsko opismenjavanje u narodnim knjižnicama

Preuzet iz engleskog jezika, *information literacy* ili informacijska pismenost relativno je nov pojam. Dok u hrvatskom jeziku pismenost označuje produkt pisane riječi te je teško poveziv s virtualnim sadržajem u svijetu je sintagma usvojena. Njemački izraz Informationkompetenz označava informacijske kompetencije tj. vještine o kojima se upravo i radi.

Godine 1989., Američko knjižničarsko društvo (American Library Association ALA) predstavlja svoju definiciju: „Informacijski pismena osoba je sposobna prepoznati kada joj je informacija potrebna i zna je pronaći, vrednovati i učinkovito koristiti. Informacijski pismenim pojedincima smatraju se oni koji su naučili kako učiti“ (Stipetić Šušak, 2015 str. 95).

Objašnjavajući definiciju ALA navodi kako je informacijski pismen pojedinac sposoban odrediti sadržaj informacije koja mu je potrebna, pronaći put do iste te joj pristupiti, kritički je vrednovati te njezine izvore.

Koristiti je kako bi postigao neki željeni cilj razumijevajući okruženje informacije (ekonomsko, pravno i socijalno) imajući u vidu etičke i pravne aspekte pristupa informaciji i njezina korištenja.

Razumijevanje različitih koncepata informacijske pismenosti knjižnicama je potrebno prije njihovog preuzimanja uloge informacijskog opismenjavanja.

Profesorica Christine Bruce predstavila je model pod nazivom „Sedam modela informacijske pismenosti“ kao sedam koraka koje je potrebno savladati kako bi pojedinac postao informacijski pismen.

1. Informatička pismenost

Informatička pismenost postala je preduvjet informacijske pismenosti u vremenu u kojem živimo. S obzirom na to da je većina informacija kojima se pristupa u elektroničkom obliku u knjižnicama koje surađuju s nekoliko zajednica: obrazovnim, socijalnim, nacionalnim ili dobnim, pozornost bi trebala biti na stupnju informatičkog predznanja korisnika kao i njihovoj dobi. Neće se jednako pristupiti korisniku koji je student, onom srednje životne dobi te umirovljenicima.

2. Izvori informacija

Knjižničari u procesu svakodnevnog učenja su ti koji će korisnicima moći ponuditi kvalitetne izvore informacija. Iako su izvori informacija dostupni u različitim oblicima u današnje vrijeme korisnici najčešće koriste virtualne izvore ne isključuje se mogućnost ostalih izvora. S obzirom na to da informacije mogu biti u različitim oblicima kao što su tiskani i elektronički, sama svijest o različitim izvorima informacija bitna je za razvoj kritičkog razmišljanja. U otvorenom pristupu na internetu moguće je pronaći kvalitetne izvore informacija u enciklopedijama, katalozima, jezičnim portalima, repozitorijima, arhivima, časopisima i drugdje. Budući da se informacije neprestano mijenjaju taj proces potrebno je pratiti.

3. Informacijski proces

Od mnoštva izvora koji su im ponuđeni, korisnici često ne znaju odakle krenuti. Iako spomenuti proces uvelike ovisi o kakvom profilu korisnika je riječ, knjižničari su ti koji ih mogu usmjeriti.

Potrebno je napomenuti kako čimbenici kao što su namjena, (seminarski, završni rad, hobi), poznavanje stranih jezika te širina znanja koju korisnik novim informacijama ima namjeru postići imaju bitno mjesto u samom procesu. Uz pomoć knjižničara korisnik će biti u

možnosti informacije staviti u suodnos s korisniku već poznatim informacijama te će zajedno biti u mogućnosti promotriti kontekst u koji unose nove informacije.

4. Koncept kontrole informacijskog procesa

Nakon odabranih relevantnih informacija, dajući im dodatno značenje pretvaraju se u znanje te pohranjuju u mozgu ili na nekom drugom elektroničkom mediju s obzirom da korisnik ima razrađenu sliku o tome kada će i što koristiti.

5. Koncept stvaranja znanja

Novim znanjem koje u potpunosti razumije korisnik upotpunjuje staro razvijajući kritičko mišljenje prema starim i novim spoznajama.

6. Proširivanje vlastitih spoznaja

Nove svjetonazore pojedinac gradi ranijim iskustvom, novostečenim znanjem te urođenom intuicijom.

7. Mudrost-kao krajnji cilj

Ovaj model odnosi se na znanje u kombinaciji s etičkim i moralnim načelima, time novo znanje koristi drugima i društvu u cjelini.

Drugi model je onaj Mikea Eisenberga i Boba Berkowitza iz 1990. godine. Autori su predstavili Velikih šest vještina potrebnih za postizanje informacijske pismenosti.

1. Definiranje problema - Što trebam učiniti?

S obzirom na to da korisnici knjižnica često nisu sigurni koja im je informacija potrebna, bilo da se radi o učenicima, studentima ili ljudima koji su iz poslovne potrebe ili hobija zainteresirani za određenu temu. Osvještavanje ove razine potrebno je pri informacijskom intervjuu s korisnikom.

2. Strategije traženja informacija

Pitanje koje je potrebno postaviti jest što je moguće koristiti kako bi se pronašlo ono što je pojedincu potrebno.

3. Lokacija i pristup

Pitanje koje valja postaviti jest gdje pojedinac može pronaći ono što mu je potrebno.

4. Korištenje informacijskih izvora

Pitanje koje se postavlja jest koji su to informacijski izvori koje pojedinac može koristiti. Za savladavanje ove točke nisu dovoljne samo vještine već i znanje.

5. Sinteza

Predstavlja kontrolu informacijskog procesa te je pitanje koje se postavlja kako pojedinac može organizirati ponuđene informacije.

6. Evaluacija

U ovoj fazi informacijskog opismenjavanja uloga knjižničara je osvješćivanje korisnika o potrebama točnog citiranja literature, kako bi se osiguralo da tijekom stvaranja novog sadržaja ne preuzimaju tuđa znanja i predstavljaju ih kao svoja. Osvješćivanjem novostečenog znanja te nadograđivanjem postojećeg trebali bi ih etički valjano usvojiti te prenositi dalje upoznavajući korisnika s relevantnim zakonima, onim o autorskom pravu, zakonom o pravu na pristup informacijama i drugima.

Spomenute modele informacijske pismenosti bitni su knjižničarima kako bi ih mogli osvijestiti i primjenjivati, ali i za korisnike koje opismenjuju. Kako bi se izbjeglo samo i isključivo osiguravanje pristupa informaciji korisniku te zanemarivanje ostalih stupnjeva opismenjavanja informacijski intervju je ključan.

Iz samoga intervjua knjižničari mogu bolje upoznati korisnika te saznati koje su mu potrebe, uzimajući u obzir čimbenike kao što su: stupanj informacijske pismenosti, znanje stranih jezika, širina informacije koja mu je potrebna te koji im je krajnji cilj.

Informacijsko opismenjavanje u praksi moguće je provoditi na različite načine od davanja bibliografskih instrukcija, prenošenja informacijskih vještina, omogućivanje korištenja istih ili pak poučavanje o korištenju knjižnice. Koristeći model koji ima najviše odgovara korisnicima mogu približiti procese traženja, korištenja te vrednovanja informacija.

Treba napomenuti kako takve radnje knjižničari mogu provoditi ako su prihvaćeni: program informacijskog opismenjavanja na razini ustanove u kojoj rade te Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju. U njima je predstavljen plan djelovanja te mogu pomoći u implementaciji informacijskog opismenjavanja u ustanovu.

Važnu ulogu u procesu provedbe informacijskog opismenjavanja je uspostavljanje suradnji s lokalnim zajednicama. Budući da informacijska pismenost nije dio obrazovnog kurikula, važno je upoznati obrazovne ustanove s procesom te uspostaviti suradnju.

Također je potrebno voditi računa i o uspostavi tehničkih preuvjeta kao što su prostor, računalna infrastruktura i kadar kako bi organizacija informacijskog opismenjavanja bila moguća.

Opismenjavanje se može provoditi individualno ili u skupini, pritom ako se radi o skupini bilo bi poželjno, ako je moguće, formirati homogenu skupinu što često zna predstavljati izazov upravo zbog stupnja predznanja, obrazovanja, razine informatičkih vještina te dobi korisnika u grupi.

Razlikujemo nekoliko mogućnosti informacijskog poučavanja u narodnim knjižnicama koje se očituju u vidu: potpore cjeloživotnom učenju, sigurnosti djece na internetu, mogućnosti davanja informacija o zbivanjima u lokalnoj zajednici, poučavanja korisnika kako pretraživati mrežne stranice koje se odnose na zakonodavstvo i upravu te potpora formalnom obrazovanju.

S obzirom na to da su mnogi korisnici narodnih knjižnica formalno obrazovanje završili prije doba interneta, virtualni sadržaji te pronalazak potrebnih informacija često su im nepoznanica. Knjižnica im može pomoći kako bi ponovno stekli pismenost, no ovoga puta onu informacijsku. Na taj način narodne knjižnice predstavljaju potporu u potrebama za cjeloživotnom učenjem.

Narodne knjižnice su te koje mogu poučiti djecu kojoj informaciji, kome i u kojem trenutku vjerovati na internetu predstavljajući most između sigurnosti škole te njihova roditeljskog doma.

Knjižnice bi trebale biti prostor u kojemu njezini korisnici mogu dobiti informacije o tome što se sve nalazi oko knjižnice. Posjedujući informacije o zbivanjima u lokalnoj zajednici korisnici mogu imati pristup informacijama koje su im potrebne i korisne.

Korisnike je moguće uputiti kako koristiti mrežne stranice službenih glasila države, županije, grada, usluge e-Građani; one se odnose na zakonodavstvo i upravu. Spomenuto ujedno čini najrašireniji tip informacijskog opismenjavanja u narodnim knjižnicama upravo iz široke korisničke potrebe za istim.

Korisnike narodnih knjižnica čine svi oni pojedinci koji pronalaze za sebe korisne sadržaje. Stoga je jedna od glavnih uloga narodne knjižnice podupiranje formalnog obrazovanja na svim razinama.

Korisnike se može opismenjivati korištenjem knjižničnoga kataloga, bibliografija, upućivanjem na korisne sadržaje na internetu s kvalitetnim izvorima informacija, upoznavanjem s otvorenim pristupom časopisima, arhivima te repozitorijima.

Informacijska pismenost postala je važan čimbenik u izgradnji društva znanja stoga, potrebno je da knjižnice budu aktivni sudionici informacijskog opismenjavanja nizom načina, a ponajprije onima koji najbolje odgovaraju potrebama njezinih korisnika. Knjižničari su ti koji bi trebali pratiti neprestane promjene u otvorenom pristupu internetu kako bi se mogli formirati u dobre informacijske stručnjake te aktivne sudionike u izgradnji kvalitetnog budućeg društva (Stipetić Šušak, 2015).

4.4. Računalni katalog knjižnica OPAC

U drugoj polovici sedamdesetih godina prošlog stoljeća nastaju prvi OPAC-i u SAD-u te je prva u nizu od nekoliko narodnih i sveučilišnih knjižnica koje su predstavile vlastite OPAC-e bila Knjižnica Državnog sveučilišta Ohio (Ohio State University) razvivši napredni računalni sustav posudbe publikacija. Spomenuti sustav za to je vrijeme nudio širok izbor pristupnica trajno pohranjujući zapise za gotovo sve primjerke knjižnične građe.

1977. godine pretraživanje online kataloga bilo je moguće po autoru, naslovu, njihovoj kombinaciji te signaturi. Pretraživanje po predmetnicama sa zapisima obogaćenim dodatnim bibliografskim opisima u OPAC uvedeno je godinu kasnije.

Razvojem istog postalo je moguće i pretraživanje po autoru unošenjem potpunog imena autora ili odabirom opcije pretraživanja po skraćenom upitu. Iako je pretraživanje po predmetnicama i signaturi bilo moguće, pretraživanje se baziralo na predmetnice Kongresne knjižnice.

Takav način pretraživanja također je pokazivao svoje nedostatke – ako korisnički upit nije sadržavao sustav predmetnica knjižnice to bi rezultirao nedostatkom odgovora. Iz tog razloga Reynolds naglašava kako takav način pretraživanja OPAC-a ne predstavlja veliki napredak od pretraživanja kataloga na listićima.

Ipak, važnost prvih OPAC-a Reynolds je vidio u činjenici da su izrasli iz računalnih sustava namijenjenih posudbi. Time je bila vidljiva prednost online kataloga naspram onih na listićima, u obliku knjige te mikrooblicima.

Korisnici su po prvi puta mogli uz bibliografski zapis tražene jedinice građe dobiti i podatak o njezinoj dostupnosti. Zbog odvojenosti podataka o statusu publikacije i bibliografskog zapisa spomenuti sustavi bili su namijenjeni bibliotekarskom osoblju te je prikaz određenog bibliografskog zapisa kao i prepoznavanje elemenata u njemu zahtijevalo bibliotekarsku izobrazbu. Iz tog razloga se u daljnjem razvoju kataloga posvećivala veća pažnja njihovoj prilagodljivosti korisnicima te u jednostavnosti i razumljivosti uporabe.

Promatrajući povijesni razvoj OPAC-a C. H. Hildreth podijelio ih je na tri generacije te njegovu podjelu preuzimaju N. Mitev, G. Venner i S. Walker. Prvu generaciju nazivaju OPAC-ima s označenim izrazima (phrase indexed OPACs) te onu s prethodnim povezivanjem prijekoordinatnim OPAC-ima (pre-coordinate OPACs).

Pristupnice bibliografskim zapisima u takvim katalogima bile su jednake onim u katalogima na listićima. Pronalaženje potrebnih podataka zahtijevalo je unos cijelog izraza točnim redoslijedom (barem početne riječi) što je značilo da su upiti morali biti usklađeni s pretraživanim bibliografskim elementima. Pretraživanja prvih OPAC-a bila su moguća putem izbornika, korisnici su na uvid najčešće dobivali skraćene bibliografske zapise te nisu bili u mogućnosti birati različite mogućnosti prikaza. Iako su OPAC-i prve generacije označavali usvajanje nove tehnologije nije bilo važnijih pomaka od tradicionalnih kataloga na listićima u to vrijeme.

OPAC-i druge generacije poznati i pod nazivom postkoordinirani OPAC-i s ključnim riječima razlikovali su se od onih prve generacije po uporabi Booleovih logičkih operatora, operatora blizine, pretraživanju po ključnim riječima, različitim mogućnostima prikaza bibliografskih zapisa te načinima pružanja pomoći korisniku.

Za razliku od onih prve generacije temeljenih na automatiziranim sustavima posudbe druga generacija stvarana je kako bi se omogućio pristup bibliografskim zapisima krajnjim korisnicima u obliku dva nivoa interakcije: jednostavnog pretraživanja namijenjenog za početnike te složenog upotrebljavajući Booleove logičke operatore. Pretraživanje po ključnim riječima bila je također jedna odlika OPAC-a ove generacije te što je bilo vidljivo i u prikazu rezultata u obliku puno većeg broja zapisa.

C. Borgman istaknuo je kako su OPAC-i druge generacije bili kombinacija dvaju različitih strategija pretraživanja onih prve generacije u kombinaciji s Booleovim modelom.

Ubrzana automatizacija knjižnica rezultira većom rasprostranjenosti OPAC-a, brojnim istraživačkim studijama i projektima s ciljem njegovog daljnjeg razvijanja i usavršavanja te se već krajem osamdesetih godina spominju OPAC-i treće generacije (Barbarić, 2003).

Sukladno tome novosti u odnosu na one prijašnje generacije bile su:

- tehnike pretraživanja koje nisu utemeljene na Booleovim logičkim operatorima;
- značajno unaprijeđeno predmetno pretraživanje;
- omogućavanje prebiranja (browsing);
- uključivanje dodatnih pristupnica bibliografskim zapisima;
- obogaćivanje bibliografskih zapisa dodatnim elementima;
- mogućnost postavljanja upita prirodnim jezikom uz korištenje rječnika ili tezaurusa;
- omogućavanje automatske pomoći u trenutku kada je korisniku potrebna;
- automatsko ispravljanje pogrešaka u pisanju pri unošenju upita;
- pružanje pomoći u preoblikovanju upita pri neuspješnom pretraživanju;
- korištenje elemenata iz bibliografskih zapisa koji su dobiveni kao rezultat pretraživanja za poboljšanje strategije pretraživanja;
- prikazivanje zapisa koji najbolje odgovara upitu na prvom mjestu. (Barbarić, 2003, str. 56).

Smatra se kako je jednu od jezgrovitijih definicija naprednog OPAC-a 1980. godine iznjedrilo Državno sveučilište Pennsylvania (Pennsylvania State University) - istinski online katalog pruža korisnicima razrađen pristup te ih oslobađa tumačenja knjižničnih postupaka i prakse.

F. Joy 1995. godine napominje kako bi uporabljivost treće generacije OPAC-a trebala biti na "prvi pogled". Iako, većina današnjih kataloga ne odgovara tim kriterijima bitna novost kojom se treća generacija OPAC-a razlikuje od druge je ta što im se može pristupiti putem World Wide Weba te bi ih primjerenije bilo zvati WebPAC-ima (Barbarić, 2003).

4.5. Pretraživanje građe online kataloga Knjižnica grada Zagreba

Knjižnice grada Zagreba na svojim stranicama nude opciju pretraživanja kataloga te su korisnicima dostupne upute kako bi lakše pretraživali isti. U katalogu se nalaze bibliografski zapisi za građu u fondu knjižnica. Zapisi sadrže odgovore na pitanja posjeduje li knjižnica jedinicu knjižnične građe. Korisnik može provjeriti pregled izdanja za određeno djelo kao i sve dostupne prijevode i preradbe koje knjižnica posjeduje. U katalogu je moguće naći i anotacije, glazbeni isječci auditivne građe, slike omota to jest naslovnice za svu bibliografsku građu. Unutar kataloga postoji poveznice za *Google books*, Hrčak te Spalatinu. Spomenute poveznice olakšavaju pregled sadržaja online kao na primjer Hrčak koji upućuje na portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske. Spalatina pak omogućava korisniku spajanje na digitaliziranu zbirku Gradske knjižnice Split. Osim poveznica unutar kataloga moguće je pogledati cjeloviti sadržaj Digitalizirane zagrebačke baštine što obuhvaća cjeloviti sadržaj digitalne reprodukcije knjiga, slikovnica, fotografija, partitura i auditivnih zapisa. Ako korisnik želi, može poslati zahtjev za posudbu primjerka iz knjižnične zbirke.

Katalog, premda je opsežan građom, ne sadrži određene dijelove fonda u strojno čitljivom formatu te se taj dio fonda nalazi na listićima. Tako na primjer članci časopisa nisu u potpunosti zastupljeni u katalogu te ih je potrebno tražiti prema naslovu časopisa.

Pretraživanje kataloga vrlo je jednostavno. Traženi se pojam upisuje u tražilicu bez navodnih znakova. Prema upitu ispisuju se rezultati koji sadrže zapise gdje se upisani skup javlja kao fraza. Ako korisnik želi pregledati ili skratiti frazu potrebno je izabrati funkciju "Pregledavanje" i "Složeno pretraživanje" te pritisnuti ikonu povećala. Pritiskom tipke traže se bibliografski zapisi u kojima su prisutne sve tražene riječi. Jednostavno pretraživanje traži rezultate po svim bibliografskim podacima jedinice građe u fondu. Kada postoji zapis sa srodnim izrazima katalog proširuje upit. Katalog omogućuje pristup skupu podataka koji identificira jedinicu, bibliografskim i autoriziranim podacima.

U padajućem izborniku nalazi se popis polja koja određuju pretraživanje te obuhvaćaju sljedeće sadržaje: "katalog", "autor", "naslov", "predmetna odrednica", "klasifikacijska oznaka/sadržaj".

Pomoćnim načinom pretraživanja (autorsko dopunjavanje) korisnik može pokrenuti upisom trećeg znaka u polje za upit te obuhvaća imena autora, naslove te predmetne odrednice. Ako se unesu dodatni podaci popis se sužava. Odabirom naziva u popisu otvaraju se rezultati pretraživanja za taj upit.

Prilikom pretraživanja nije nužno upisati cijelu riječ. Ispisuju se svi ponuđeni rezultati, čak i ako prilikom upisivanja nije navedeno veliko i malo slovo, izostavljena je interpunkcija ili je pak riječ o inverziji riječi iz naslova.

Prilikom većeg broja zapisa dijelovi bibliografskog zapisa mogu poslužiti kao pomagala za sužavanje pretrage. Spomenuto je moguće postići izdvajanjem jednog ili više podataka (faseta): “statusom”, “autorom”, “jezikom”, “nakladnikom”, “sadržajem” te drugima. („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

4.6. Web 2.0

Naziv Web 2.0 osmišljen je tim O'Reilly, 2005. godine s ciljem opisivanja promjena do kojih je došlo na mreži. Osobine mreže pojavom weba 2.0 korjenito se mijenjaju. Sadržaj postaje dinamičan te svatko ima priliku sudjelovati u stvaranju mrežnih stranica. Spomenute promjene predstavljaju veliki iskorak od mreže prije nastanka weba 2.0. Tada su stručnjaci određenih područja izrađivali statičke mrežne stranice. Stranice su bile dostupne na jednom mjestu te se njihov sadržaj mogao tek čitati i ispisivati.

Web 2.0 stvoren je radi korisnika i korisničkog sadržaja. Uz jednostavniju komunikaciju, ali i suradnju u stvaranju i uređivanju mrežnog sadržaja. Internetske usluge usmjerene su na korisničku razmjenu ideja, znanja, iskustva, misli i mišljenja. Softver weba je besplatan, dostupan svima kao i njegovi dokumenti koji se nalaze na webu. Time je ne samo omogućena veća mobilnost već i mogućnost da uz pristup internetu na istom dokumentu može raditi više osoba gdje god se nalazile.

Razvojem novih tehnologija krajem 20. stoljeća te utjecajem koji su imale na promjene u knjižničnom poslovanju - uvođenjem online kataloga te računala s pristupom internetu; narodne su knjižnice uvijek nastojale odgovoriti na informacijske potrebe i interese svojih korisnika što je bilo vidljivo i u primjeni usluga weba 2.0 na knjižničnim mrežnim stranicama.

U nastojanjima zadržavanja postojećih korisnika i pridobivanjem novih, knjižnice svoje tradicionalne usluge nadopunjuju onima koje pruža web 2.0.

Zbog korisnika koji sami žele pronalaziti podatke uloga knjižničara ostala je ista kao i prije. Ipak, opismenjavaju korisnike omogućavajući im lakše pronalaženje informacija pružajući im virtualne usluge te odgovaraju za sadržaj te izvore na knjižničnim mrežnim stranicama.

Knjižnicu 2.0 moguće je opisati kao onu koja je dostupna neovisno o lokaciji korisnika. S obzirom na to da je na mreži pristup sadržaju je dostupan svima, brzo i lako se prilagođava

koristeći se najboljim u pružanju usluga korisnicima pozivajući se pri tome na suradnju djelatnika, suradnika, korisnika te cijele zajednice.

Prilikom primjene usluga zasnovanih na webu 2.0 knjižnice su te koje uzimajući u obzir faktore kao što su: informacijske potrebe svojih korisnika, usluge koje pruža informacijska služba, razne aktivnosti, događaje u knjižnici te spremnost korisnika na sudjelovanje procjenjuju na koji način bi se web 2.0 mogao implementirati u iste.

Uvođenjem knjižnice 2.0 korisnike je potrebno upoznati s novim uslugama, pratiti kako su ih prihvatili te istražiti informacijske potrebe onih koji koriste knjižnične mrežne usluge. Kako bi primjena bila što uspješnija suradnja predstavlja važnu ulogu. Ponajprije ona između korisnika te svih onih koji su uključeni u proces osmišljavanja, stvaranja i održavanja mrežnih stranica.

4.6.1. Blog

Web log skraćeno blog predstavlja mrežnu stranicu koja omogućava objavljivanje javno dostupnog sadržaja pojedinca ili skupine. Često opisivani kao online dnevници služe za razmjenu informacija te povezivanje pojedinaca prema njihovim interesima. Uz mogućnost objavljivanja teksta, slike, videozapisa najčešće su tematski grupirani. Osim pojedinca koji ga piše (autora) omogućena je i dvosmjerna komunikacija. Diskusije predstavljaju zanimljivosti blogova te autoru istoga daju mogućnost prihvaćanja ili ignoriranja komentara kojeg pišu čitatelji.

Blogovi na knjižničnim mrežnim stranicama omogućuju komunikaciju knjižničara s korisnicima, korisnika međusobno te davanje informacija svima koji se služe internetom. Blogovi knjižnicama mogu koristiti kako bi informirale svoje korisnike o poslovanju, novim uslugama ili događanjima u samoj knjižnici. Svojim komentarima o sadržaju bloga korisnici knjižničarima daju povratne informacije koje su im korisne u vidu vrednovanja knjižničnih usluga, programa kao i nabave građe te je međusobna komunikacija svima vidljiva. Osim teksta, blogovima je omogućena uporaba fotografija, zvučnih zapisa, videosnimki, prezentacija ili tečajeva koje mogu sadržavati i poveznice na druge stranice.

4.6.2. Wiki

Definiran je kao suradničko mrežno mjesto koje nastaje i razvija se trajnim radom više autora. Za razliku od bloga svakom korisniku je omogućeno uređivanje, brisanje te promjena sadržaja. Iako je moguće ograničiti pristup uređivanju sadržaja na registrirane korisnike urednici mogu biti anonimni i neograničeni korisnici.

Sve faze u nastajanju se pohranjuju, kvaliteta i sadržaj ovise o stručnosti osoba te aktivnosti pojedinaca. Osim teksta može sadržavati multimedijски sadržaj koji je koristan za razmjenu informacija, radu diskusijskih skupina, prilikom konferencija te pojedincima koji su međusobno geografski udaljeni u svrhu zajedničkog rada, razmjene znanja, interesa te iskustva.

Za primjenu wikija na knjižničnim mrežnim stranicama potrebno je provjeriti ima li zainteresiranih korisnika koji bi sudjelovali u stvaranju sadržaja. Jednako tako može služiti u svrhu promocije novih knjižničnih usluga, građe, projekata zajedničkog pisanja ili izradu vodiča za pretraživanje.

4.6.3. Trenutna razmjena poruka

Trenutna razmjena poruka (engl. instant messaging) i pričaonica (engl. chat) su dva pojma koja se najčešće upotrebljavaju za virtualnu komunikaciju tekstualnog formata između dviju ili više osoba. Pri tome se pojam pričaonica koristi za skupnu komunikaciju dok se trenutna razmjena informacija koristi za komunikaciju dviju osoba.

Iako je moguće da knjižničar dobije više pitanja odjednom, kratkim razgovorom s korisnikom moguće je dobiti sve potrebne informacije što će rezultirati preciznijim odgovorom. Slanjem dokumenata, zvučnih i slikovnih zapisa te mrežnih stranica, moguće je upotpuniti razgovor.

4.6.4. RSS

Predstavlja format za dijeljenje mrežnog sadržaja tako da se sadržaj odabranog mrežnog mjesta objavljuje na drugim mrežnim mjestima bez posjeta određenoj stranici korisnika obavještava o promjenama njezina sadržaja. RSS uslugom korisnici se mogu služiti kako bi prikupili podatke ili informacije o uslugama ili programima koji ih zanimaju.

4.6.5. Podcast

Nastao od dvije riječi iPod i broadcast kao pojam počeo se koristiti 2004. godine. Predstavlja dokument snimljenog zvučnog zapisa kojeg je moguće slušati online, pohranjen na računalu ili digitalnom audio playeru. Predstavljanje novosti u knjižnici, najava događaja, otvaranje izložbi i događanja, snimke pričanja priča djeci predškolskog i školskog uzrasta samo su neki od načina korištenja podcasta u knjižnicama.

Podcast također može služiti u svrhu informiranja korisnika o knjižnici kao i za provođenje edukacija za potrebe knjižničnih izvora.

Iako veličina datoteka može predstavljati problem korisnicima sa sporom internet vezom prednost definitivno predstavlja preuzimanje datoteka neovisno o vremenu i mjestu.

4.6.6. Društveno umrežavanje

S obzirom na činjenicu da je internet postao dio svakodnevice, pojedinci su imali mogućnost povezivati se s drugima na temelju svojih interesa. Društvenim umrežavanjem (eng. *social networking*) omogućeno je stvaranje profila (najčešće sadrže osobne podatke, o zaposlenju, hobijima) te stvaranje vlastite mreže prijatelja kao i upoznavanje različitih ljudi i njihovih interesa.

Društvena mreža *Facebook* knjižnicama je omogućila veću vidljivost usluga mladim korisnicima. 2007. godine, osim osobnih profila pojedinaca, osmišljene su stranice dozvoljenog oblika korištenja *Facebooka* za tvrtke, ustanove i druge pravne osobe.

Twitter (mikroblog) je vrsta društvenog softvera kojim je moguće stvarati korisničke profile, koji mogu biti javni ili privatni. Mogu se slati poruke putem interneta ili mobitelom te ih se može organizirati prema zajedničkim interesima.

Potrebno je također spomenuti društvene mreže kojima se omogućava razmjena sadržaja u formi fotografija ili videozapisa kao dijela usluga weba 2.0.

YouTube je usluga weba 2.0 kojom je omogućena razmjena kratkih videozapisa. Knjižnice ih mogu koristiti u razne svrhe: promocije programa i usluga, predstavljanja same knjižnice, zbirke koje posjeduje te mnoge druge.

4.6.7. Društveno označivanje

Društveno označivanje predstavlja proces označivanja i opisivanja digitalnih objekata u svrhu budućeg pretraživanja. Odabranim metapodacima korisnici označuju sadržaj svojim riječima te pojavom slično ili isto oblikovanih ključnih riječi moći će poslužiti drugima u pronalaženju željenih podataka.

Procesom folksonomije (pojam nastao od engl. riječi folks-narod te taxonomy- raspoređivanje, sintetizacija) se označava proces nehijerarhijskog stvaranja ključnih riječi te oznaka koje mogu pretraživati, upotrebljavati svi korisnici usluga weba 2.0.

Prednosti takvog načina očituju se u zajedničkom radu korisnika koji stvaraju i rabe oznake koje su im potrebne te u fleksibilnosti sistema oznaka koji su brzo reagirajući na nove promjene. Navedeni sistem oznaka također omogućava istraživanje postojećih te osmišljanje novih oznaka koje pojedinac može lakše zapamtiti te se time postiže veća uporabljivosti mrežnih stranica (Stropnik, 2013).

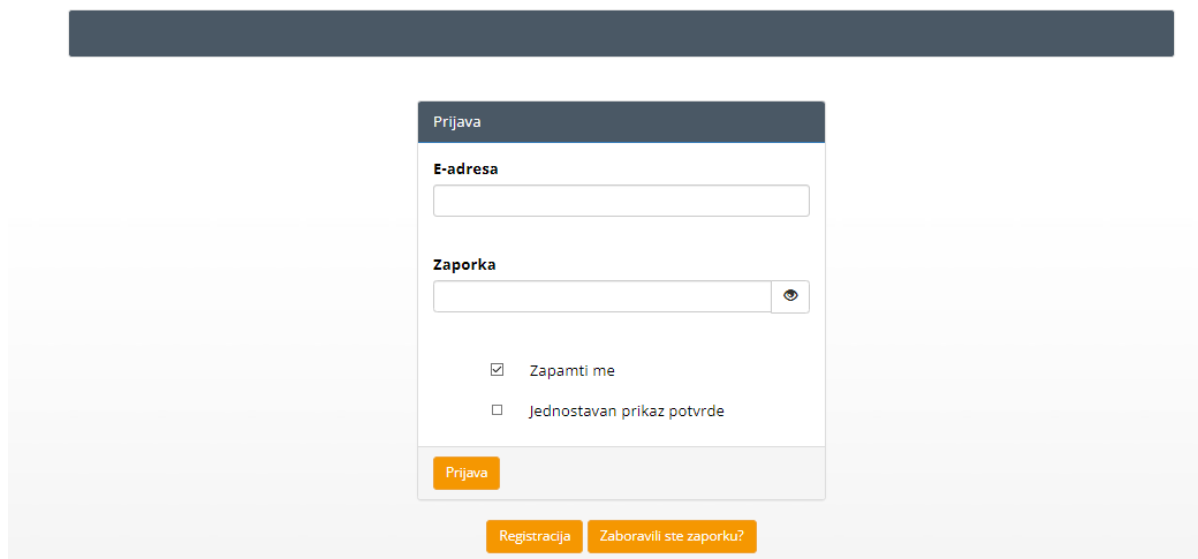
4.7. Primjeri dobre prakse: nove tehnologije i Web 2.0 u Knjižnicama grada Zagreba

U nastavku će biti prikazani neki od primjera novih tehnologija te Web 2.0 u svakodnevnoj knjižničkoj praksi.

4.7.1. Nove tehnologije u Knjižnicama grada Zagreba

4.7.1.1. Aplikacija *eZaki*

Predstavljena kao nova usluga, aplikacija *eZaki* progresivna je Web aplikacija kojom se korisnici mogu koristiti putem mrežne stranice ili mobilne aplikacije. Nakon kreiranja svog korisničkog računa korisnici mogu osim pregledavanja te mijenjanja osobnih podataka, upisati se ili obnoviti članstvo online plaćanjem, imati uvid u posuđenu građu te povijest posudbe, pretraživati katalog te uputiti zahtjev za provjeru statusa građe kao i rezervirati istu („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

Slika 1. eZaki login (<https://katalog.kgz.hr/eZaKi/Login>).

4.7.1.2. E- knjiga

Od 2019. godine u Knjižnicama grada Zagreba, osim posudbe knjiga u tiskanom obliku, predstavljena je prva knjižnična aplikaciju za posudbu e-knjige. Dostupna je preko aplikacije *ZakiBook* koju je moguće instalirati preko platforma *GooglePlay* i *App Storea* te joj pristupiti putem članskog broja i pina, na rok od 21 dan, posudbom 2 naslova odjednom te 5 naslova unutar jednog kalendarskog mjeseca. Čitati se mogu na 4 uređaja istovremeno te je dostupna na Android, IOS i Windows 10 uređajima.

Iako je usluga inicijalno bila namijenjena starijima od 15 godina od nedavno je dostupna i djeci. Odrasli mogu birati između 1000 naslova, među kojima su beletristika i znanost, a djeci se nudi gotovo 40 novih naslova („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

Odabrani katalog: Katalog Knjižnica grada Zagreba

Tražili ste >

Suzili ste Zadrži odabir > građa: e-knjiga Odbaci

Suzi rezultate pretraživanja...

2.138 rezultata

Za posudbu

e-KGZ 2.138

< 1 2 3 ... 107 >

izlistaj prema: prinovi

Autor

Premur, Ksenija	89
Pavličić, Pavao	69
Lovrenčić, Sanja	30
Majdak, Zvonimir	29
Mihaljević-Barlović, Aleksandra	25

više...

Predmet

menadžeri - priručnici	5
inovacijski menadžment	4
menadžment - priručnici	4
odnosi s javnošću - priručnici	4
samoaktualizacija	4

više...

Građa

e-knjiga 2.138

Određeno djelo je

Za posudbu 2.138

Godina

2023	100
2022	174
2021	107

1. **Agenti kulture** : zabavno štivo. 2. izmijenjeno izd. / Gordana Nuhanović Nuhanović, Gordana

Zagreb : Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, 2023.

e-knjiga

Za posudbu 82
Nabavljeno 25. 11. 23.

Posudba

2. **A onda je Božo krenuo ispočetka** : roman / Marina Vujčić Vujčić, Marina

Zagreb : Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, 2023.

Bilješka o autorici

e-knjiga

Za posudbu 75
Nabavljeno 25. 11. 23.

Posudba

3. **Bijela panika** / Vesna Biga Biga, Vesna

Zagreb : Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, 2023.

Bilješka o autorici

Slika 2. Katalog e-knjiga
(<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?sort=5&fid0=2&fv0=e-knjiga>).

Odabrani katalog: Katalog za djecu i mladež

Tražili ste >

Suzili ste Zadrži odabir > građa: e-knjiga

Suzi rezultate pretraživanja...

99 rezultata

Za posudbu

e-KGZ 99

Autor

Barun, Niko 14

Lovrenčić, Sanja 7

Tihi-Stepanić, Jasminka 6

Šenoa, August 4

Madunić Barišić, Nives 4

više...

Građa

 e-knjiga 99

Određeno djelo je

Za posudbu 99

Godina

2023 5

2022 3

2021 13

2020 16

2019 5

više...

Građa za

Djecu predškolske dobi 4

Mlađu djecu školske dobi 55

Djecu školske dobi 41

 1 2 3 ... 5 >

izlistaj prema prinosi

1. **Krive su Seka i Seka** / Zoran Pongrašić
Pongrašić, Zoran

Zagreb : Društvo za promicanje književnosti na novim medijima, 2023.

Bilješka o autoru

 e-knjigaZa posudbu **101**

Nabavljeno 25. 11. 23.

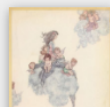
2. **Šempi ti smopi da limvo te** / Ana Đokić Pongrašić
Đokić-Pongrašić, Ana

Zagreb : DPKM, 2023.

Bilješka o autorici

 e-knjigaZa posudbu **101**

Nabavljeno 25. 11. 23.

3. **Bajke** / Hans Christian Andersen ; s danskog preveo Ranko Kožuh ; ilustracije W. Heat Robinson (1913)
Andersen, Hans Christian

Slika 3. Katalog e-knjiga za djecu i mladež

<https://katalog-dj.zaki.com.hr/pagesResults/rezultati.aspx?sort=5&fid0=2&fv0=e-knjiga>

4.7.1.3. Zvučna e-knjiga

Početak Mjeseca hrvatske knjige 2023. godine Knjižnice grada Zagreba omogućile su svojim članovima posudbu knjiga putem nove usluge zvučne e-knjige. Zvučne e-knjige dostupne su putem aplikacije *eZaki* a za slušanje istih preporučene su aplikacije *Thorium* za desktop te *Aldiko* za mobilne uređaje („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

Odabrani katalog Katalog Knjižnica grada Zagreba

Tražili ste >

Suzili ste Zadrži odabir > građa: **zvučna e-knjiga**

Suzi rezultate pretraživanja...

70 rezultata

Za posudbu

e-KGZ

70

< 1 2 3 4 >

izlistaj prema nizu

Autor

Gospodnetić, Vito 3
 Letinić, Ljubica 3
 Marinović, Nikša 3
 Šesto, Silvija 2
 Perković, Ante, novinar 2
 više...

Predmet

civilizacija - povijest 1
 globalno društvo - kriza - eseji 1
 kultura - razvoj - socioantropološko gledište 1
 politička participacija - 21. st. - eseji 1
 svjetska politika - 21. st. - eseji 1
 više...

Građa

zvučna e-knjiga 70

Određeno djelo je

Za posudbu 70

1. **Balkanska predavanja** : šest prijedloga za sljedeće desetljeće : [zbirka eseja] / Katarina Luketić ; čita Katarina Luketić ... [et al.] ; glazba Boris Kovač, Maro Market
 Luketić, Katarina

Zagreb : vlast. nakl. : Audio Store Transonica, 2021.

zvučna e-knjiga

Za posudbu 31

Isječak

Posudba

2. **Brigada del amanecer - ozvučena pripovijetka** / [tekst, čita] Milan Rakovac, [tekst, glazba, režija] Tamara Obrovac. Izvorno audio izd.
 Rakovac, Milan

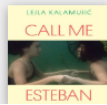
Zagreb : Audio Store Transonica ; Vodnjan : Apoteka - prostor za suvremenu umjetnost, 2022.

zvučna e-knjiga

Za posudbu 49

Isječak

Posudba

3. **Call Me Esteban** / Lejla Kalamujić ; čita Vesna Marić ; glazba Stanko Sršen ; prijevod Jennifer Zoble
 Kalamujić, Lejla

Slika 4. Katalog zvučne e-knjige

(<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/rezultati.aspx?sort=0&fid0=2&fv0=zvu%C4%8Dna+e-knjiga>)

The screenshot shows the 'Katalog za djecu i mladež' website. At the top, there are navigation links for 'kgz.hr', 'Katalog', 'Knjižnice', 'Usluge', 'Izbor kataloga zbirki', 'Online baze', 'Knjige', and 'Kontakti'. A search bar is present with the text 'Katalog' and a search icon. Below the search bar, there are filters for 'Odabrani katalog' (Katalog za djecu i mladež), 'Tražili ste >' (Zadržati odabir), and 'Suzili ste' (Zadržati odabir) with a selected filter for 'građa: zvučna e-knjiga'. The main content area shows '14 rezultata' and a list of results. The first result is 'Malo-malo pa slon' by Dejan Aleksić, published in 2023. The second is 'Što sve' by Nikolina Manojlović Vračar, published in 2021. The third is 'Disko za djecu' by Stanislav Kovačić, published in 2022. On the left side, there are filters for 'Za posudbu', 'Autor', 'Građa', 'Određeno djelo je', 'Godina', and 'Građa za'.

Slika 5. Katalog zvučne e-knjige za djecu i mladež

(<https://katalog-dj.zaki.com.hr/pagesResults/rezultati.aspx?sort=0&fid0=2&fv0=zvu%C4%8Dna+e-knjiga>)

4.7.2. Web 2.0 u Knjižnicama grada Zagreba

4.7.2.1. Čitateljski blogovi za djecu i mlade

Narodne knjižnice iz Bjelovara, Rijeke, Vinkovaca i Zadra pokrenule su čitateljske blogove za djecu i mlade s ciljem povezivanja s knjižnicama hrvatskog govornog područja. Blog je pogodan za iznošenje stavova, dojmova i mišljenja u obliku posta. Administrator ga može lako nadzirati i jednostavan je za rukovanje. To su razlozi iz kojih su spomenute knjižnice odabrale blog između svih pomagala weba 2.0.

Čitateljski blog *Tragači*

Blog je namijenjen djeci u dobi od 8 do 13 godina. Blog vode knjižničarke administratorice. Na postavljene teme i pitanja za raspravu o određenoj knjizi koja se čita na tjednoj bazi članovi bloga pišu svoje doživljaje, komentare te rješavaju zadatke o onome što su pročitali. Online druženja s piscima, simbolične nagrade s ciljem poticanja sudjelovanja samo su neka od posebnih događanja koja se organiziraju.

Izbori SUPERknjige i SUPERlika, Eco poziv tragačice Cool Peace samo su neki od primjera sudjelovanja zbog kojeg se djeca rado vraćaju blogu kako bi provjerili što su drugi napisali te što se novo događa.

Blog se sastoji od kategorija kako bi se olakšalo snalaženje na istom. Neke od najposjećenijih su: *Ovdje možete razgovarati o knjigama koje volite* te *Družionica*.

U prvoj, djeca dijele svoje dojmove o knjigama koje čitaju uz knjigu mjeseca na blogu te preporučuju knjige, dok druga služi kako bi se djeca bolje upoznala u skladu s pravilima zaštite osobnih podataka na internetu (Kolarić, Šimić i Žentil Barić, 2012).

Slika 6. Čitateljski blog *Tragači*
(<https://traganje.wordpress.com/>)

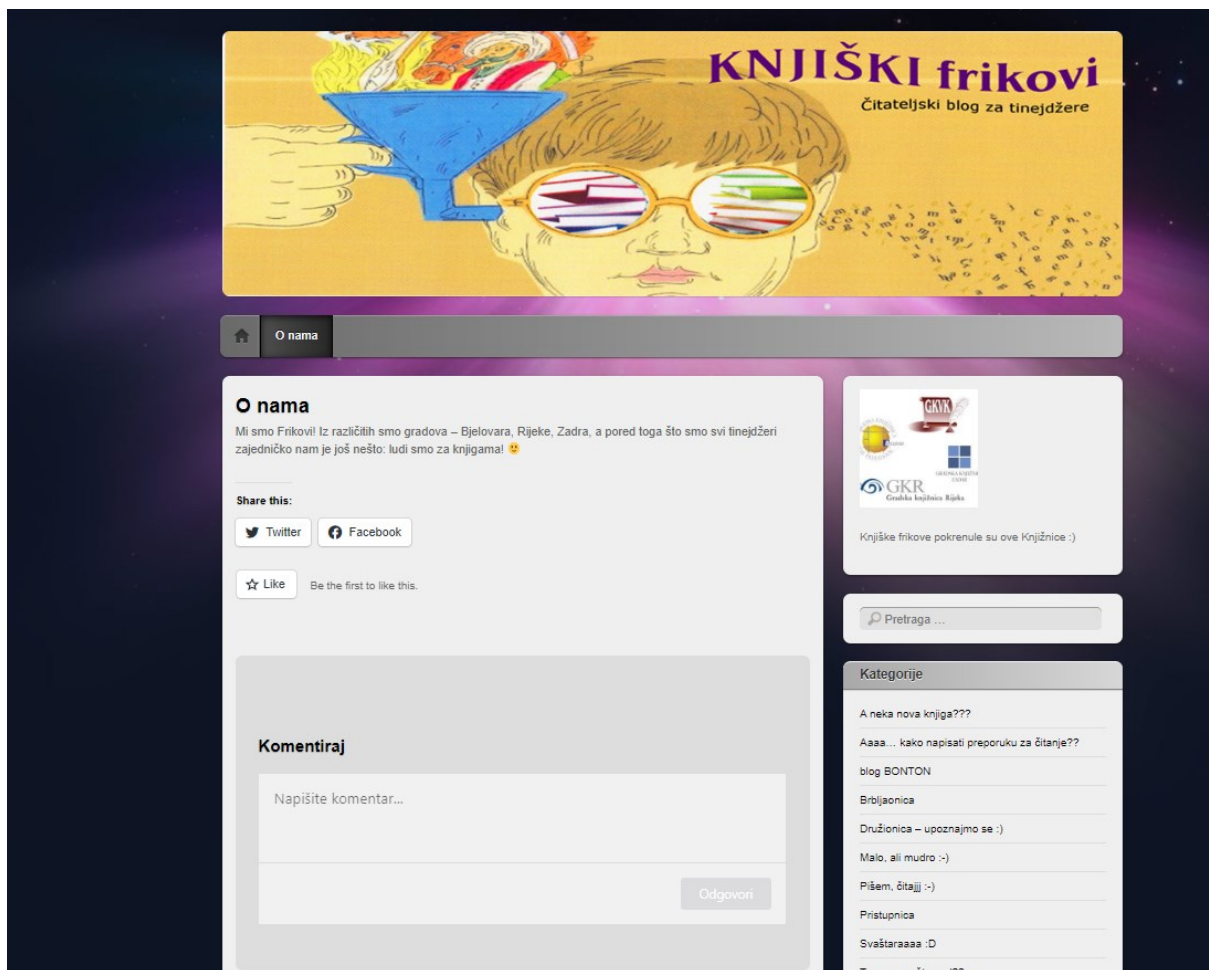
Čitateljski blog *Knjiški frikovi*

Na inicijativu mladih od 13 do 18 godina spomenutih knjižnica pokrenut je blog pod nazivom 'Knjiški frikovi'. Za razliku od 'Tragača' ovaj blog uređuju tinejdžeri svojim prilozima: mislima, preporukama knjiga, autorskim tekstovima.

Njihovom inicijativu blogu je dodan i *Facebook* društveni dodatak te je pokrenuta stranica koju vode i administriraju volonterke iz Rijeke i Zadra.

Spomenuti blogovi otvoreni su svim knjižnicama i članovima hrvatskog govornog područja (Kolarić, Šimić i Žentil Barić, 2012).

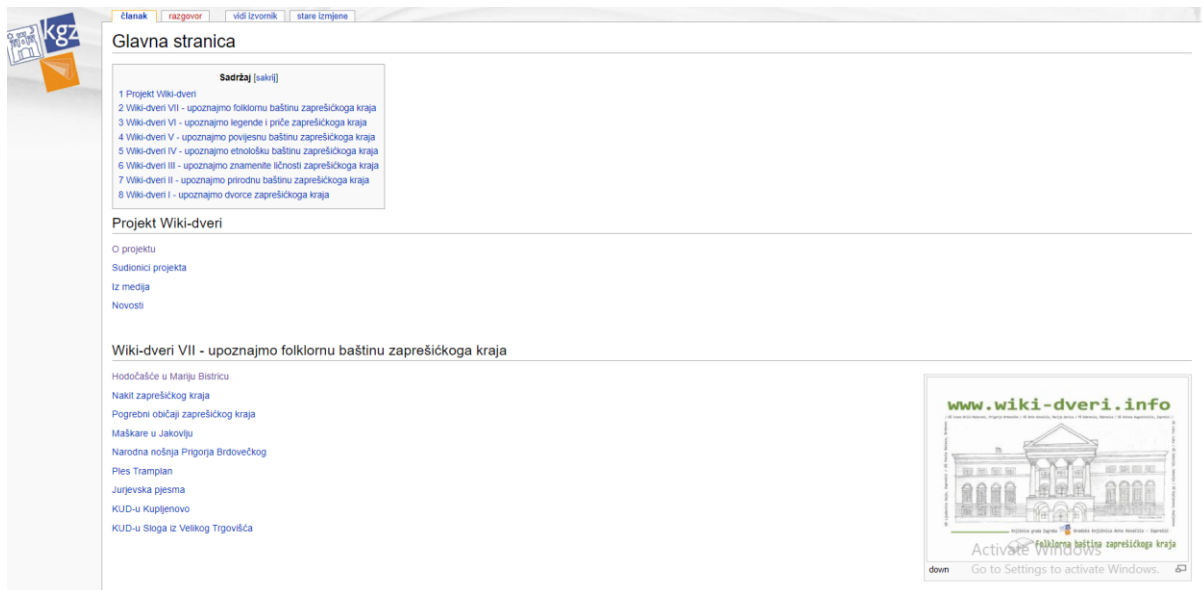

Slika 7. Čitateljski blog *Knjiški frikovi*
[\(https://frikovi.wordpress.com/about/\)](https://frikovi.wordpress.com/about/)

4.7.2.2. Wiki-dveri

Predstavlja projekt nastao u knjižnici Ante Kovačića iz Zaprešića, namijenjen učenicima viših razreda osnovnih škola zaprešićkog kraja u svrhu izrađivanja web stranice: <http://wiki-dveri.info> uz pomoć knjižničara Gradske knjižnice. Stvaranjem internetske stranice u mogućnosti su na jednom mjestu objediniti informacije o kulturnoj i prirodnoj baštini zaprešićkog kraja naglašavajući važnost očuvanja iste. Koristeći aplikaciju otvorenog koda *MediaWiki* izrađuju i dizajniraju mrežne stranice te u istraživačkim timovima prikupljaju informacije o lokalitetima, pišu i uređuju članke za objavljivanje na webu („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

Slika 8. *Wiki-dveri*
https://wiki-dveri.info/wiki/Glavna_stranica

4.7.2.3. Podcast: *Zvukmark-zabilježeno zvukom*

Mrežno dostupan knjižnični program Knjižnice Božidara Adžije u formi podcast razgovora promovira bogati fond društveno-humanističkih znanosti knjižnice ugošćujući brojne osobe iz kulture, znanosti te na taj način promičući kulturu čitanja. Zapisi istoga distribuiraju se putem interneta koristeći RSS tehnologiju („Knjižnice grada Zagreba“, 2024).

Knjižnice grada Zagreba > Knjižnice > Knjižnica Božidara Adžije > Programi > Zvukmark - zabilježeno zvukom > Današnji svijet očima povjesničara : dr. sc. Tvrтко Jakovina >

Knjižnica Božidara Adžije

O KNJIŽNICI ODJELI USLUGE ZBIRKE **PROGRAMI**

Današnji svijet očima povjesničara : dr. sc. Tvrтко Jakovina

Današnji svijet očima povjesničara : dr. sc. Tvrтко Jakovina

Zvukmark - zabilježeno zvukom • By KGZ - Knjižnica Božidara Adžije • Jan 26, 2024

Share 40:14

Knjižnice grada Zagreba - Knjižnica Božidara Adžije
Zvukmark - zabilježeno zvukom

God. IV. br. 4.

Urednica i voditeljica: Ivana Sabljak
Snimanje i montaža: Iva Džambaski

Zagreb, siječanj 2024.

Slika 9. Zvukmark – zabilježeno zvukom

(<https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi/zvukmark-zabiljezeno-zvukom/danasnji-svijet-ocima-povjesnicara-dr-sc-tvrtko-jakovina/65671>)

5. Zaključak

Narodne knjižnice svoju djelatnost time i poslanje oduvijek su promatrale kroz prizmu korisnika koji za njih predstavljaju pojedince svih dobnih skupina te onih koji će to tek postati. Upravo zbog njih knjižnice predstavljaju mjesto u kojem se članovi zajednice mogu okupljati te zadovoljiti svoje informacijske potrebe.

Uvođenjem online kataloga, dolazak i razvoj računala s pristupom internetu uvelike su oblikovali i utjecali na poslovanje narodnih knjižnica koje su kao posljedica razvoja novih tehnologija u 20. stoljeću nastojale odgovoriti na nove informacijske potrebe svojih korisnika.

Razvojem informacijskih i komunikacijskih tehnologija knjižničari su ti koji mogu vlastitim usavršavanjem, stjecanjem novih znanja i vještina podučavati korisnike te im dati informacije koje su im potrebne. Neprestani razvoj istih potvrda su prilagodljivosti narodnih knjižnica te knjižničara čineći njihovu ulogu u zajednici (svojim korisnicima) još važnijom.

Knjižničari su ti koji informatički i informacijski nastoje opismenjivati korisnike od najranije dobi, potičući čitanje, pismenost, pružajući pristup informacijama na različitim medijima, bilo da se radi o knjižnoj ili neknjižnoj građi. Osiguravajući građu na različitim medijima predstavljaju dio podrške u formalnim i neformalnim procesima učenja te na taj način podsjećaju svoje korisnike na važnost procesa cjeloživotnog učenja.

Na spomenute izazove Narodne knjižnice su odgovorile uvođenjem usluga zasnovanim na Webu 2.0 pritom ih upoznavajući s uslugama, prateći kako su ih prihvatili te odgovaraju li iste njihovim potrebama. Od vremena same implementacija pa sve do danas narodne knjižnice nastavljaju s razvijanjem spomenutih usluga kroz čitateljske blogove za djecu i mlade, izrađivanje web stranica, usluge podcast razgovora.

6. Literatura

1. Saracevic, T. (2006). *Prilozi utemeljenju informacijske znanosti*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek
2. Tuđman, M. (2014). *Teorija informacijske znanosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada : Nacionalna i sveučilišna knjižnica
3. IFLA (2011). *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo
4. Horvat, A. (2012). *Knjižnica u službi svoje zajedince*. U J. Leščić (Ur.), *Knjižnica : komunikacijsko i multikulturalno središte lokalne zajednice : zbornik radova : 8. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*. (str. 21-32). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
5. Zlatar Violić, A. (2010). *Knjižnice – prostori javnosti i komunikacije*. U A. Belan-Simić, A. Horvat (Ur.), *Slobodni pristup informacijama : 9. okrugli stol : zbornik radova*. (str. 3-8). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo
6. Sečić, D. (2006). *Informacijska služba u knjižnici*. Lokve: Benja
7. Stropnik, A. (2013). *Knjižnica nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo
8. Sabolović-Krajina, D. (2020). *Narodne knjižnice u tranziciji : Sociološki aspekti*. Koprivnica: Izdavačka kuća Meridijani
9. Stipetić Šušak, J. (2016). *Informacijsko opismenjavanje u narodnim knjižnicama*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 59, 3/4(2016) str. 93-102.
10. Barbarić, A. (2003). *Povijesni pregled razvoja OPAC-a*. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 46, 3-4(2003) str. 48-58.
11. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Upute za korištenje kataloga*. Preuzeto 28.01.2024. s <https://www.kgz.hr/hr/informacije/upute-za-koristenje-kataloga/35701>
12. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Stvorite ili uredite svoj profil u aplikaciji eZaki*. Preuzeto 28.01.2024. s <https://katalog.kgz.hr/ezaki/>
13. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Posudite e-knjigu i zatražite PIN!* Preuzeto 28.01.2024. s <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/posudite-e-knjigu-i-zatražite-pin/55625>

14. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Nova usluga – posudba zvučne e-knjige*.
Preuzeto 28.01.2024. <https://www.kgz.hr/hr/novosti/nova-usluga-posudba-zvucne-e-knjige/64640>
15. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Wiki-dveri: O projektu Wiki-dveri*
Preuzeto 29.01.2024. https://wiki-dveri.info/wiki/Wiki-dveri:O_projektu_Wiki-Dveri
16. Knjižnice grada Zagreba (2024). *Zvukmark – zabilježeno zvukom*
Preuzeto 29.01.2024. <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-bozidara-adzije/programi/zvukmark-zabiljezeno-zvukom/56994>
17. Kolarić, A., Šimić, S., Stivić, V., i Žentil Barić, Ž. (2013). *Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na Web-u 2.0*. Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 56, 3(2013), 91-100.

< Integracija informacijske i komunikacijske tehnologije u narodnim knjižnicama >

Sažetak

Ovaj rad donosi prikaz informacijske znanosti, njezinog razvoja ali i izazova u nastojanjima definiranju iste kao i odnosa s drugim znanostima te utjecaj na knjižničnu znanost i narodne knjižnice. U tom kontekstu, prikazana je uloga, djelatnost te značaj knjižnica i knjižničara u zajednici. Podrobnije je prikazano na koji su način nove tehnologije utjecale na narodne knjižnice točnije na njihov svakodnevni rad te implementaciju istih kroz usluge koje nude korisnicima.

Ključne riječi: informacijska znanost, narodne knjižnice, nove tehnologije

<Integration of information and communications technology in public libraries>

Summary

This paper provides an account of information science, its evolution, but also the challenges in efforts to define it, as well as its relationship with other sciences and its impact on library science and public libraries. In this context, the role, activities and importance of libraries and librarians in the community are presented. It is shown in more detail how new technologies have influenced public libraries, more precisely their daily work and their implementation through the services they offer to users.

Key words: information science, public libraries, new technologies